

УДК 339.9

Король О.В.

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Львівської комерційної академії

ДИНАМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ ПОЛЬЩІ

Стаття присвячена аналізу основних тенденцій розвитку та становлення економіки Польщі. Аналізуються основні особливості управління державним боргом на прикладі Польщі, зокрема, становлення боргової політики та її адаптація до нових умов зовнішньої економічної та політичної інтеграції Польщі до ЄС. Визначено основні тенденції розвитку політичного режиму України. Розглянуто можливості використання позитивного досвіду політики управління державним боргом в Україні.

Ключові слова: економіка Польщі, трансформація, економічне зростання, розвиток, інституції, економічна політика.

Король О.В. ДИНАМИЧНОЕ РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ ПОЛЬШИ

Статья посвящена анализу основных тенденций развития и становления экономики Польши. Анализируются основные особенности управления государственным долгом на примере Польши, в частности, становление долговой политики и ее адаптация к новым условиям внешней экономической и политической интеграции Польши в ЕС. Определены основные тенденции развития политического режима Украины. Рассмотрены возможности использования положительного опыта политики управления государственным долгом в Украине.

Ключевые слова: экономика Польши, трансформация, экономический рост, развитие, институты, экономическая политика

Korol O.V. THE DYNAMIC DEVELOPMENT OF POLISH ECONOMY

The article highlights the main trends of Polish economy development and formation. The main features of debt management in Poland were analyzed, in particular, the establishment of debt policy and its adaptation to the new conditions of international economic and political integration of Poland into the EU. The main trends of political regime in Ukraine were defined. The possibilities of adaptation of the positive experience in debt management in Ukraine were considered.

Keywords: Polish economy, transformation, economic growth, development, institutions, economic policy.

Постановка проблеми. В умовах, коли у світі та, зокрема, в Європі все ще триває економічна фінансова криза, постає питання, яким чином національна економіка має забезпечити себе від ризику глобального та затяжного падіння. На прикладі економіки Польщі ми хочемо показати, що важливо не тільки ефективно управління заповиченнями, але і вчасність та ефективність реформування економіки. Важливо, щоб держава та бізнес думали в одному напрямі, тому що коли залучають кошти для фінансування програм, орієнтованих на просування реформ, це виглядає як прогресивна формула успіху. Серед інших постсоціалістичних країн корисним є досвід Польщі, оскільки саме ця країна пройшла шлях трансформації від командної до ринкової системи та успішно інтегрувалася до ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державного боргу та управління ним вивчається багатьма як зарубіжними, так і вітчизняними вченими. Проблему управління державним боргом як невід'ємну складову формування економічної політики розкрито у публікаціях Е. Балдаччі [11], Дж. Ву [17], М. Кумар [11;17], К. Рейнхарт і К. Рогофф [18] та ін. Вітчизняні дослідники: О. Макар [5], Т. Богдан [2], В. Лановий [4], Н. Печенюк [6], Л. Сідельникова [7], І. Форкун [8], Н. Кравчук [3], Г. Кучер [1] та інші.

Незважаючи на переконливі загальносвітові тенденції, численні дослідження та успішний досвід сусідніх країн [16], державний борг України продовжує зростати, що становить загрозу сталому економічному розвитку.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження особливостей розвитку економіки Польщі загалом та становлення її боргової політики зокрема. Мета роботи обумовлює такі завдання: дослідити основні риси динамічного становлення економіки Польщі у період трансформації; виявити передумови на підходи успішного перенесення наслідків кризових явищ; визначити характерні риси позитивного

досвіду управління зовнішньою заборгованістю для економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прогрес у досягненні організаційних змін має бути оцінений крізь призму його впливу на можливості розвитку відповідної країни. У Польщі, протягом 20 років повної системної зміни, ВВП виріс більш, ніж в будь-якій іншій постсоціалістичній країні. Для оцінки прогресу трансформації не достатньо тільки оцінки покращення конкурентоспроможності чи зростання з точки зору кількісного виміру, також повинні бути прийняті до уваги і соціально-культурні аспекти. У Польщі було п'ять різних періодів з точки зору економічного зростання. Якщо була б краща політика координації системних змін та соціально-економічного розвитку, зростання ВВП протягом аналізованих періодів могло б збільшилося більш ніж на половину. Ця можливість була втрачена через переривчастість реалізації невірної економічної політики, заснованої на невірній економічній теорії. Перетворення Польщі можна розглядати як успіх, але тільки у мірі досягнення двох третин свого потенціалу.

У більшості країн Європи все ще намагаються оговтатися від наслідків фінансової кризи 2008 року. Проте Польща виділяється з-поміж інших, як винятковий острів економічного успіху, місце, де компанії і приватні підприємці живуть у час економічного зростання, а не занепаду. У 2009 році, коли валовий внутрішній продукт Європейського Союзу скоротився на 4,5%, Польща була єдиною країною в Євросоюзі, в якій економіка виросла на 1,6%. Величина економіки ЄС у цілому в 2013 році залишалася меншою, ніж це було на початку 2009 року, і не відновила свої втрати до кінця 2014 року.

Успіх розвитку польської економіки протягом більше 20 років був, ймовірно, кращим в історії Польщі. З 1989 року ВВП країни на душу населення зріс більше ніж у два рази, випереджаючи всіх європейських «однолітків» (рис. 1). Експорт збільшився

більш ніж у 25 разів і наблизився до 250 млрд дол. США у 2013 році. Починаючи з 1995 року, економіка Польщі також зростала швидше, від усіх великих економік, які знаходяться на тому ж рівні розвитку, що відображено в середньому рості ВВП на душу населення (рис. 2). Після 23 років безперервного зростання, у тому числі протягом 2008 та 2009 років світової фінансової кризи, коли Польща була єдиною економікою ЄС, яка не потонула в рецесії, завдяки чому Польща близька до побиття історичного рекорду зростання в світі.

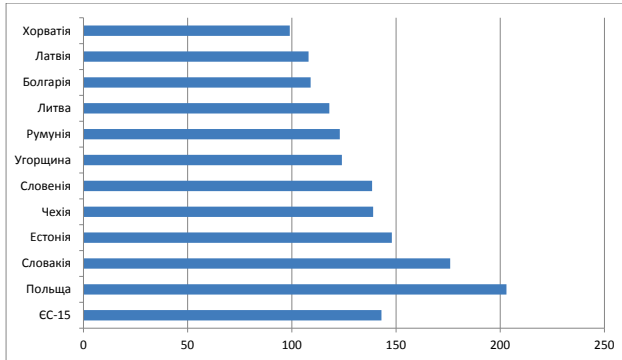

Рис. 1. Зміна ВВП на душу населення у період з 1989 по 2014 роки для ЄС-15, ЄС-10 та Польщі, 1989=100

Побудовано автором за даними [23]

Існують різні причини, чому Польща, країна з 38,5 млн населенням і більше ніж двохсотлітньою трагічною історією, опинилася у стані, коли їй заздять. Вона має великий внутрішній потенціал економіки, політичний клас, який є сприятливим для ведення бізнесу, і високо оцінений потенціал країни, що розвивається і практично досягнув своїх західних однолітків. Польща відіграє усе більш впливову роль у переговорах ЄС, часто надаючи вирішальний голос у ході обговорення того, як збалансувати зону євро.

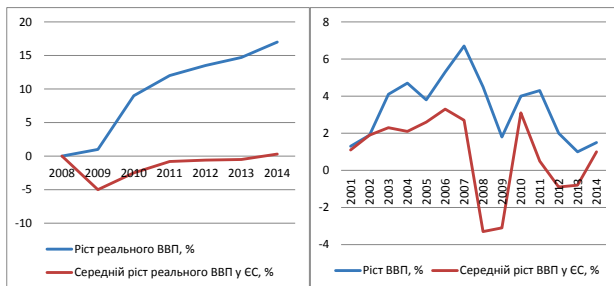

Рис. 2. Порівняння росту реального ВВП Польщі та країн ЄС, %

Побудовано автором за даними [22]

Секрети стійкості Польщі сягають посткомуністичної епохи, коли її лідери пройшли через набір болючих, але в кінцевому рахунку ефективних реформ. Два десятиліття потому здійснюється ефективне вливання іноземної допомоги саме у той момент, коли інші члени ЄС спіткала фінансова криза. Історія польського дива є свідченням важливості розумної політики, а також і вдачі.

У 1989 році Солідарним торговим об'єднанням було створено новий уряд Польщі, що стало початком в політичних, економічних та інституційних змін. Одною з перших економічних стратегій була

приватизація державних підприємств. Як і в інших країнах, польські фірми всі були приватизовані не в той же самий час. Це було пов'язано з політичними обмеженнями [20] і з практичних міркувань, таких як логістична складність приватизації цілої економіки «одним рухом» [14].

Польський уряд налагодив триетапний процес приватизації, під час якого близько 600 великих та середніх фірм були приватизовані. У Польщі приватизація відіграла значну роль у реструктуризації корпорацій, тому що відбулося становлення реформ корпоративного управління для перебудови фірм. Гросфілд і Хаши [15] стверджують, що польська влада зосереджена на відповідному розвитку фінансового ринку і приділяє велику увагу створенню солідної правової системи та законів, які виконуються від початкової фази трансформації. Проте програма була також пов'язана з потенційною небезпекою приватних вигод контролю, і тому застосовуються не більше 33% на підтримання функціонування фондових холдингів у кожній фірмі [10].

Після вступу в ЄС Польща перетворила свою економіку на модель вільного ринку. З 1989 по 2007 р. польська економіка зросла на 177%, випереджаючи своїх центрально- і східноєвропейських сусідів, які втричі більші за розміром, у результаті серії агресивних заходів, зроблених урядом після краху комунізму. Контроль над цінами був знятий, державні зарплати були обмежені, торгівля стала лібералізованою та польська валюта – злотий – стала конвертованою. Ця політика залишила мільйони населення безробітними, але звільнила Польщу для початку оздоровлення економіки після десятиліть безгосподарності. Польська економіка отримала додатковий імпульс з вступом країни в ЄС у 2004 році.

Проте польська економіка зростала швидко двома декадами – на більше як 4% за рік – найбільше зростання Європі – та залучила суттєві інвестиції в свої компанії та інфраструктуру. Сьогодні Польща є шостою найбільшою економікою Європи. Стандарти життя більше ніж подвоїлися за період з 1989 року по 2012, досягнувши 62% від рівня розвинених країн на теренах Європи. Усі ці передумови призвели до того, що у Польщі минають, напевно, найкращі двадцять років за більше, ніж тисячу років її історії.

2004	2014
БЕЗРОБІТТЯ	
20 %	13,4%
ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ	
207 млрд злотих	759 млрд злотих
ЕКСПОРТ	
208 млрд злотих	639 млрд злотих

Рис. 3. Зміна макроекономічних показників економіки Польщі у 2004 та 2014 роках

Розроблено автором за [19]

Перевага, яка робить Польщу таким хорошим місцем для інвестицій, – це глибина зв'язку з провідними економіками Європи. Велика частка експорту німецьких машин зараз знаходиться в Польщі. Польща отримує німецькі інвестиції та ринки збуту своєї продукції, а Німеччина прибутки від можливості використовувати Польщу як нижчеартісну, високоякісну виробничу платформу для конкуренції із східною Азією. Деякі німецькі підприємства здатні виробляти продукцію у Польщі за меншу вартість, ніж це би коштувало у Китаї. Тому і Польща пропонує Німеччині дружній бізнесовий клімат, ква-

ліфіковану робочу силу і, що найважливіше, територіальну близькість.

Оскільки на даний момент Польща є ключовою частиною ланцюга постачання Німеччини, вона стала великою експортною економікою – експорт зараз піднявся до рівня 46% від ВВП. У недавньому дослідженні М. Стенлі [21] встановлено, що 30-40% експорту з Польщі до Німеччини є експортом Німеччини, який вона відправляє далі закордон. Така інтерзалежність пояснює, чому Німеччина є одним із найбільших торгових партнерів Польщі, яка купляє та продає в середньому 25% польського експорту та імпорту, що в загальному становить 12% від загального обсягу економіки Польщі.

Жодного з вищенаведеного могло б і не відбутися, якщо б польсько-німецькі стосунки не стикалися на кордоні ЄС. З моменту, коли Польща приєдналась до ЄС у 2004 році, ЄС було зроблено дива для неї та для решти Східної Європи, впроваджуючи демократичні свободи та адміністративні реформи, і допомагаючи регіону лібералізувати свої ринки. Протягом останньої декади Євросоюзом інвестовано близько 40 млрд євро у інфраструктуру Польщі. Це автобани, яких у Польщі ніколи не було, які побудовано на незручних та переповнених двополісних трасах; також відновлення залізничних станцій та ліній.

Таким чином, Польща стала об'єктом, який Європа вклала найбільше у плані відбудови. У період 2000–2013 рр. загальна протяжність трас та швидкісних доріг у Польщі збільшилася у п'ять разів, що знизило як вартість, так і час транспортування товарів на Захід. Позитивні зміни також мають відбуватися і у 2014–2020 рр., оскільки ЄС планує влити в польську економіку 106 млрд євро. Таке вливання зрівняє близько до 2% річного ВВП Польщі, до рівня еквівалентного американській допомозі за час Плану Маршала.

Державна заборгованість Республіки Польща формувалася на тлі трансформаційних перетворень під впливом несприятливої економічної кон'юнктури: спаду виробництва, девальвації національної валюти. Стрімке накопичення державного боргу за період 1996–2006 рр. призвело до зростання витрат бюджету на його обслуговування, що перетворилося в основну статтю витрат державного бюджету, набагато перевищуючи асигнування на освіту, медицину й інші сфери економічного і духовного життя. У процесі еволюційного розвитку державної заборгованості досліджуваної країни найбільш динамічно відбувалися зміни у складі позичальників, у структурі інструментів здійснення зовнішніх та внутрішніх запозичень.

Зазначимо, що основним напрямом боргової політики досліджуваної країни є стимулювання попиту населення і спрямування надлишку внутрішніх ресурсів на ринок державних цінних паперів. На сьогодні можливе загострення проблем на борговому ринку країни спричинено наявністю дефіциту державного бюджету, потребою впровадження заходів бюджетної економії, зростанням дефіцитів місцевих бюджетів. Необхідність стабілізації економіки, потреба у фінансовій консолідації країн – членів Єврозони можуть призвести до уповільнення процесу економічного розвитку, зменшити податкові надходження до державного бюджету та надходження на інфраструктурний розвиток з Європейського Союзу.

Висновки з проведеного дослідження. Здійснений аналіз боргової політики Польщі дає підстави для таких рекомендацій щодо розвитку системи управління державним боргом в Україні:

- 1) підвищення конкурентоспроможності основних секторів економіки України;
- 2) інтеграція українського бізнесу з європейським;
- 3) радикальна модернізація промисловості;
- 4) реформування системи управління державним боргом України;
- 5) законодавчо закріпити стратегію внутрішнього ринку запозичень.

Основною метою запозичень має бути фінансування інвестиційних проектів, структурних реформ в економіці та розвитку інфраструктури. Реалізація зазначених заходів створить фундамент для проведення ефективної економічної політики й обмеження зовнішніх зобов'язань держави, які потенційно можуть впливати на стабільність державних фінансів України у довгостроковій перспективі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кучер Г.В. Управління державним боргом : підручник / Г.В. Кучер. – К. : КНТЕУ, 2009. – 342 с.
2. Богдан Т. Регулювання боргових процесів на новому етапі розвитку світової фінансової системи / Т. Богдан // Вісник НБУ. – 2010. – № 8. – С. 18-24.
3. Кравчук Н.Я. Зовнішня заборгованість держави: емпіричні гіпотези та концептуальні підходи / Н.Я. Кравчук // Світ фінансів. – 2011. – № 2. – С. 25-28.
4. Лановий В. Державний борг, зовнішні фактори та макроекономічна політика / В. Лановий // Фінансовий ринок. – 2011. – № 11(97). – С. 3-4.
5. Макар О. Світовий досвід управління державним боргом та перспективи його застосування в Україні / Н. Макар // Матеріали вісника «Економіка та держава». – 2012. – №10. – С. 210-220.
6. Печенюк Н.М. Економічна безпека України в контексті управління зовнішнім боргом держави / Н.М. Печенюк // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 8(122). – С. 132-141.
7. Сідельникова Л.П. Боргова політика України в умовах нестабільної економіки / Л.П. Сідельникова // Економіка та держава. – 2011. – № 9, вересень. – С. 4-7.
8. Форкун І.В. Формування та управління державним боргом в період фінансової кризи / І.В. Форкун, К.П. Хитра // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2. – С. 195-199.
9. Чуба Н. Польський досвід управління державним боргом / Н. Чуба // Вісник Львівського університету. – 2008. – Вип. 40. – С. 354-359.
10. Aguilera V., Kabbach de Castro L., Ho Lee J., Jihae Y. Corporate Governance in Emerging Markets / V. Aguilera, L. Kabbach de Castro, J. Ho Lee, Y. Jihae // OUP UNCORRECTED PROOF – REVISES. – 25.02.2012. – P. 319-344.
11. Baldacci E. Fiscal Deficits, Public Debt and Sovereign Bond Yields / E. Baldacci, M. Kumar // IMF Working Paper. – 2010. – No. 184. – 28 p.
12. Buchman J. Principles of Public Debt / J. Buchanan // Indianapolis, 1999. – 169 p.
13. Cochrane J. Understanding Policy in the Great Recession: Some Unpleasant Fiscal Arithmetic / J. Cochrane // Chicago : University of Chicago Press, 2010. – 51 p.
14. De Fraja, G., Roberts B. M. Privatization in Poland: What was the government trying to Achieve? / G. De Fraja, B. M. Roberts // Economics of Transition. – 2009. – № 17(3): 531. – P. 57.
15. Grosfeld I., Hashi I. Changes in Ownership Concentration in Mass Privatized Firms: Evidence from Poland and the Czech Republic / I. Grosfeld, I. Hashi // Corporate Governance: An international review. – 2007. – 15(4): 520. – P. 34.
16. Kolodko G. A Two-thirds Rate of Success. Polish Transformation and Economic Development, 1989-2008. / G. Kolodko // UNU-WIDER Research paper. – 2009. – № 14. – P. 1-26.
17. Kumar M. Public Debt and Growth / M. Kumar, J. Woo // IMF Working Paper. – 2010. – № 174. – 46 p.
18. Reinhart C. Growth in a Time of Debt / C. Reinhart, K. Rogoff // Working Paper presented at American Economic Association Meeting. – 2010. – 26 p.

19. Report of MSZ of Poland «10 years in EU» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.msz.gov.pl/en/news/10_years_of_poland_s_eu_membership.
20. Roland, G. Transition and Economics: Politics, firms, markets / G.Roland//CambridgeMA: MIT Press[Электронный ресурс].–Режим доступа : <http://mitpress.mit.edu/books/transition-and-economics>.
21. Stanley M. The Broken EM Growth Model / M. Stanley // Morgan Stanley Research. – 27 June 2012. – 16 p.
22. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.imf.org.
23. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://stat.gov.pl/>.

УДК 330.42

Сидоров В.И.

*кандидат экономических наук,
декан факультета международных экономических отношений
и туристического бизнеса
Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина*

Сапогов С.А.

*кандидат физико-математических наук,
доцент кафедры международных экономических отношений
Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина,*

Шевченко Т.П.

*преподаватель кафедры маркетинга и менеджмента
внешнеэкономической деятельности
Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина*

МОДЕЛИРОВАНИЕ ОГРАНИЧЕННОГО НЕРАВНОВЕСНОГО РЫНКА В ГЛОБАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ

В настоящей работе построена модель возникновения неравновесности, обусловленной ограниченностью рынка, то есть ограниченностью спроса и запасов товара на складе. Доказано, что рынок, описываемый такой моделью, постоянно находится в неравновесном состоянии. Эта неравновесность не связана с изменением цен, ценовой или количественной конкуренцией, а возникает вследствие двух взаимосвязанных факторов: ограниченности спроса, ограниченности способности рынка удовлетворить этот спрос.

Ключевые слова: модель, рынок, параметр, спрос, коэффициент, запас.

Сидоров В.И., Сапогов С.О., Шевченко Т.П. МОДЕЛЮВАННЯ ОБМЕЖЕНОГО НЕРІВНОВАЖНОГО РИНКУ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

У даній роботі побудована модель виникнення нерівноважності, зумовленою обмеженістю ринку, тобто обмеженістю попиту та запасів товару на складі. Доведено, що ринок, описуваний такою моделлю, постійно знаходиться в нерівноважному стані. Ця неравновесность не пов'язана з зміною цін, цінової або кількісною конкуренцією, а виникає внаслідок двох взаємозалежних факторів: обмеженості попиту, обмеженості здатності ринку задовольнити цей попит.

Ключові слова: модель, ринок, параметр, попит, коефіцієнт, запас.

Sidorov V.I., Sapogov S.A., Shevchenko T.P. THE LIMITED MODELING OF NON-EQUILIBRIUM OF THE MARKET IN THE GLOBAL ECONOMY

In this paper, we built a model of the emergence of disequilibrium due to the limits of the market, i.e. the limited demand and stocks of goods in the warehouse. It is proved that the market described by this model, is always in a nonequilibrium state. This non-equilibrium is not associated with price changes, price or quantity competition, and arises from two interrelated factors: the limited demand, the limited ability of the market to meet this demand.

Keywords: model, market, option, demand, factor supply.

Постановка проблемы. Современное развитие производственных процессов в условиях формирования глобального экономического пространства приводит к новым проявлениям, выражающимся прежде всего в усложнении связей и отношений между действующими лицами.

Вследствие усложнения технологий удлиняется путь товара от идеи до реализации, при этом повышаются доля интеллектуальной, инновационной составляющей и роль этапа эксплуатации.

Анализ последних исследований и публикаций. Среди отечественных и иностранных ученых, занимающихся проблемой неравновесных рынков, можно назвать Л.В. Рой, В.П. Третьяк, Н.М. Розанова, Т.П. Шевченко, А.Д. Вурос, Ф.М. Шерер, Д. Росс и др.

Формулирование целей статьи (постановка задачи). Обоснование возрастающей роли нерыночного поведения предприятия на рынке.

Изложение основного материала исследования. Отдельные стадии производства товара все чаще оказываются распределенными между исполнителями, которые могут находиться в разных странах. Поскольку такое распределение продиктовано экономической целесообразностью, оно требует сложного взаимодействия рыночных механизмов с управлением, планированием и организацией.

Современные рынки отличаются высокой динамичностью, неравновесностью, дробной сегментацией, усложнением механизмов конкуренции.

Переплетение рыночных и управленческих процессов можно представить в виде товарных цепочек.